

Josep Maria Puig Salellas, president del Consell Social de la Universitat de Barcelona

Josep M. Bricall

Universitat de Barcelona

Agence d'Évaluation de la Recherche et de l'Enseignement Supérieur

No m'és fàcil de redactar escrits que recorden persones que ja no són entre nosaltres, perquè llavors tot sembla una mica condicionat per les circumstàncies. Si només són les circumstàncies les que imposen respecte i en condicionen el text, millor escapolar-se'n. Si, en canvi, és la persona qui mereix el respecte, ens fa nosa l'ocasió, i les circumstàncies ens condicionen fins a desviar-nos, potser, del que realment voldríem dir. I aquest és el cas de parlar de Josep Maria Puig Salellas.

He estat amic de Josep Maria Puig Salellas i, sortosament, a través seu ho continuo sent de la seva família. L'amistat és, probablement, un procés que neix de les més diverses situacions de la vida i d'aquestes situacions la que penso que és més singular és la que es produeix mentre es treballa conjuntament. I en especial quan es comparteixen les obligacions de dirigir. En el nostre cas, de dirigir la Universitat de Barcelona.

En l'estructura de les nostres universitats se sol comentar que no és gens fàcil la convivència entre el president del Consell Social i el rector. Les funcions que han d'exercir les persones que n'han estat nomenades, en principi, estan ben delimitades. En principi!, en la pràctica la demarcació no és tan òbvia. I menys quan hi ha problemes. Una institució com és la universitat, on el que és habitual —i això no és un inconvenient més gran— és la proliferació d'opinions en relació amb qualsevol qüestió, convé mantenir una direcció raonable i clara en les decisions dels òrgans responsables del conjunt i, per tant, assegurar la deguda coherència entre la política del Consell Social i la política del Rectorat. D'altra banda, com que va ser el primer president del Consell Social, la seva actuació havia de ser decisiva per a la futura marxa dels consells socials.

Mai no hi va haver el més lleuger conflicte entre el Consell Social i el Rectorat durant aquells anys, del 1986 al 1994.

Feia temps coneixia de nom el notari Puig Salellas, però el vaig saludar per primer cop a principis dels anys setanta del segle passat amb motiu del llançament del diari *Avui*, quan vaig visitar la seva notaria.

El vaig tractar una mica quan el president Tarradellas va restaurar la Comissió Jurídica Assessora de la Generalitat de Catalunya. Quan es va pensar en quins

n'havien de ser els membres, el president em va insistir en dos punts: primer que li proposés noms de juristes prestigiosos i, segon, que tractés d'evitar que cap de les forces polítiques de Catalunya es pogués sentir molesta per la selecció dels primers noms. Naturalment, el nom del notari Puig Salellas era obvi quan amb Ramon Faus —que havia de ser el president de la nova institució— vàrem discutir el conjunt dels noms que s'havien de proposar al president, que els va aprovar sense cap objecció. Recordo d'aquestes converses amb el també notari Faus una observació que em va fer quan vàrem examinar el conjunt dels noms i li vaig comentar que cap grup polític havia de sentir-se incòmode: «Bricall, ha de dir al president que el món del dret sempre tira cap a conservador!»

Quan vaig prendre possessió del càrrec de rector, el tracte va esdevenir diari. Em penso que mai ni ell ni jo vàrem tenir cap mena de malentès ni de discrepància. Ell, si podia, no es perdia cap dels actes o de les reunions de la universitat, s'hi trobava molt bé i li agradava la feina. Pel que fa a mi, només vaig tenir un moment de preocupació quan per un curt període semblava retirar-se del que estava fent; vaig saber, però, poc després que aquesta actitud s'explicava per un problema de salut que aviat li resoldrien a Bellvitge. El parèntesi es tancà aviat i va tornar completament refet.

La seva tasca a la universitat es desplegà més enllà del que per llei estava obligat. La Universitat es va aprofitar d'aquesta implicació en el seu govern.

El Consell Social que presidia estava format —com tots els consells socials— per gent diversa, en gran part externa a la universitat i que havia de prendre decisions gens secundàries sobre la institució. Els debats no eren fàcils, sobretot en un primer temps, quan l'organisme estava en rodatge. La tendència a la inhibició d'uns estava més que compensada per la generositat en les explicacions d'altres, alguns cops no gaire fonamentades. Naturalment, es flairava una certa desconfiança sobre el funcionament tan particular de la universitat, sovint lent i incompreensible, i he de reconèixer que en alguns aspectes no hi mancava una certa raó. Puig Salellas hi havia d'imposar seny i serenor; el fet de ser una persona respectada i sabedora dels dossiers que prèviament discutia en comissions *ad hoc*, feia que els seus criteris s'imposessin sense dificultats amb gran alleujament meu.

En realitat, el problema dels consells socials, com he comentat més d'un cop, partia d'una desviació del que va ser el recordat Patronat de la Universitat Autònoma de Barcelona, nom que va rebre la universitat durant la segona Generalitat. Fou l'únic cas d'autonomia universitària durant la República i sembla que els redactors de la Llei universitària llavors vigent van prendre'l en consideració. Aquesta mala interpretació partia del supòsit que els consells socials havien de representar la societat civil, nom amb què es designa una realitat definida no tant pel que és com pel que no és. La idea de representar la societat civil és una de les inutilitats més freqüents dels nostres dies i forma part del món de la fantasia, perquè si alguna cosa caracteritza la societat civil és el

seu caràcter magmàtic. En canvi, el Patronat de la Universitat de Barcelona era nomenat per meitats pel govern de la República i pel govern de la Generalitat i les seves funcions anaven molt més enllà de les de supervisió que s'encomanen de bona fe als consells socials. La representativitat per sectors d'un organisme no sol fer bona companyia amb la presa serena de decisions que afecten l'interès general.

Puig Salellas —ajudat per Jordi Camós, el seu cap de gabinet— va aconseguir superar dificultats i convertir el Consell Social en una institució apreciable i útil. Quan va caldre, un cop identificats els problemes de funcionament en la fase de rodatge, va proposar unes normes simples i breus de funcionament per a fer-lo operatiu da cara al quòrum que era necessari i altres aspectes pràctics que podrien impedir-ne el funcionament.

Puig Salellas fou més que el coordinador del Consell Social. Ens va aconsellar en totes les decisions importants. Aquells anys aquestes decisions giraren entorn de la provisió a la universitat de mitjans adients per a la recerca; aviat ens vàrem adonar que hi mancava espai per a l'ensenyament i una certa coherència en la localització de facultats i departaments en els diferents campus que componien llavors la Universitat de Barcelona. També calia buscar lloc per a situar còmodament un campus científic i rebentar pertot arreu les costures de la universitat. Això implicava molts trasllats de facultats i, per tant, no solament un formidable problema econòmic sinó una operació de riscos més aviat inefables. Un responsable d'una universitat nord-americana em va dir una vegada que traslladar una facultat equivalia a la resurrecció d'un difunt.

Era fàcil sospitar que els suports per a assolir-ho no vindrien pas d'una administració de la Generalitat còmodament escèptica davant del *cafarnaiüm* que estàvem a punt d'armar i d'una respectable indiferència social. En aquesta situació, el paper que va tenir Puig Salellas va ser necessari i únic. Receptor crític, si calia, i entusiasta sempre dels projectes que teníem entre mans, va actuar com a únic intèrpret —ara sí— d'una societat civil (que no sabia que ho era) i com a intermediari i valedor davant l'Administració cançonera de la Generalitat. Ni més ni menys!

Voldria ara referir-me a una de les seves complicitats que palesen l'ambient de confiança que hi havia entre nosaltres. Es tracta d'explicar el que sovint ha estat objecte de comentari a la universitat aquests darrers anys. Pocs dies abans d'acabar el meu mandat vàrem dinar a un restaurant ara desaparegut del carrer de Consell de Cent, anomenat Orotava, Josep M. Puig Salellas, com a president del consell social; Josep Roig, llavors gerent de la universitat, i Miquel Espinosa, adjunt a la Gerència per a temes de finances i que al cap de pocs anys després va ser gerent de la universitat. Li havíem de comunicar una informació de la qual feia pocs dies es podia donar notícia segura un cop saldat tots els deutes i sense tocar per a res el patrimoni immobiliari que havíem rebut. Dels comptes resultava que hom disposava d'un romanent de

més de dos mil milions de pessetes. Aquells anys s'havia invertit molt i una colla d'inversions que estaven encara en procés (era el cas de les ampliacions en curs de Biologia, de Física i de Dret, el nou edifici per a Geografia i Història davant l'antiga Casa de Caritat) no s'havien d'interrompre per discussions pressupostàries. A poc a poc, en aquells vuit anys, s'havia dotat aquell fons amb la preocupació de no constrènyer les necessitats i els projectes que s'estaven desenvolupant. La satisfacció de Puig Salellas s'adreçava sobretot a la liquidació de tot l'endeutament que s'havia assumit aquells anys directament o a través de la Fundació Bosch Gimpera, en aquest darrer cas, mitjançant un procediment una mica complex.

Precisament, la Fundació Bosch Gimpera era una de les entitats que Puig Salellas cuidava amb atenció particular. De la mà de Francesc Santacana, aquesta fundació ja preexistent es va convertir en *arm's length* de la universitat pel que feia a la transferència del coneixement i de les seves aplicacions. Puig Salellas veïe molt clar aquest pas decisiu —que va comportar donar cabuda a representants del Consell Social i a introduir-hi la cooptació de persones externes. Més endavant, Puig Salellas va animar i estimular que la Fundació aixoplugués uns nous estudis, els de formació continuada, amb el suport de les administracions espanyola i catalana i amb el suport de les entitats econòmiques.

Crec que entre nosaltres hi va haver sempre un clima de perfecta confiança. El tracte amb ell em va ser molt fàcil. Un cop, al cap de poc de començar com a rector em va comentar: «Aquests dies he trobat gent que em pregunta com és que m'entenc amb tu tan bé.» Em vaig posar a riure, i li vaig respondre que precisament feia poc també m'ho havien preguntat a mi.

Es tractava d'un exemple de les famoses llegendes locals, gestades per notoris desvagats. Aquest és un país una mica particular. En la correspondència publicada entre Josep Maria Cruzet i Josep Pla, aquest es lamentava el 1952 d'estar «sotmès des de fa molts anys a una llegenda interessada a presentar-me com una persona informal i poc seriosa. Només les persones que em coneixen saben fins a quin punt aquesta llegenda és falsa. Vostè i jo ja ens comencem a conèixer i ja em dirà si per vostè té la llegenda fonament. Jo pretenc estar per sobre de totes les nimietats i petiteses —i si no hi estic més és perquè no en sé més». Això es deia —sembla— de qui la Selecta havia publicat més de deu llibres des de finals dels anys quaranta del segle passat! Tan particular és, per als altres, aquest país, que qui es proposà el que es proposà (segons reflecteixen les cartes esmentades) no va rebre premis ni distincions concedits a certes glorioses nimietats.

D'aquest tracte natural, de la confiança, en va néixer la nostra amistat. I aquesta li va aconsellar de donar-me ajut en moments difícils de la universitat, espontàniament, fent-me costat en algunes jornades dures. En qualsevol cas, la seva mirada des de fora ens permetia de calibrar millor l'oportunitat o la rectitud de determinades mesures.

Em va ser fàcil conèixer qui era Puig Salellas. A primera vista podia semblar distant. Però les raons d'aquesta impressió de distància podien ser molt diverses. Hi podia haver la tendència a prescindir d'excessos verbals, potser la timidesa, potser, fins i tot, la contemplació de les variades expressions humanes, amb consciència de la seva sovintejada estupidesa... podien ser tantes coses! Passava que temia embalar-se, no volia embalar-se i preferia refugiar-se en un escepticisme aparent que controlava els seus apassionaments, que hi eren! Passava que no suportava la comèdia i les inútils afectacions.

Teníem converses sobre política. N'era un apassionat fervorós, tot i estar-ne força al marge. Es culpava a ell —i també a mi— d'aquest allunyament i solíem explicar-nos-en les causes: la pressió dels mitjans de comunicació i els comunicadors, la improvisació, el nostre vici comú de preservar la independència de criteri, etc. Recordo un cop, en un restaurant del carrer Muntaner, que ens planyíem de la inexistència de polítics que projectessin una activitat de *longue haleïne*, que no es fixessin obsessivament a *remenar* en lloc de *manar*. A la conversa va sortir el nom de Prat de la Riba i hi va afegir: «Ara Prat de la Riba tindria un despatx al passeig de Gràcia.»

Era un catalanista convençut i radical. No goso qualificar-ho més perquè avui en dia una sèrie de mots —que no expliquen pas el que expressen, suposant que expressin res— ens impedeixen saber què es pretén sobre el futur d'aquest país. Coincidíem en la necessitat d'endegar l'Administració de la Generalitat sobre les bases d'una funció pública professional i seriosa, escèptics sobre la seva reducció als cànons del sector privat que tant entusiasma a alguns.

El dret, i en especial el dret civil, formaven part de la seva vida. Per a ell, el dret fonamentava la civilitat i, per tant, protegia de la barbàrie i l'arbitrarietat. Aquesta veneració pel dret la compartíem com a criteri per tal d'evitar improvisacions i seguir certes pautes inamovibles que garantissin la continuïtat.

Tan mesurat que era sobre l'abast del dret, tenia unes expectatives que em sorprenien sobre la virtualitat dels textos legals, per exemple el darrer Estatut, en el qual creia plenament.

Amic dels debats i del comerç de les idees, al seu mas de l'Empordà, a Can Salellas, hi convocava amics que en feien una pràctica amable i simpàtica. Durant aquelles sessions memorables, era constant la referència i la fidelitat al seu gran amic Raimon Noguera, que feia conèixer als qui no havíem tingut l'oportunitat de tractar-lo, tot explicant detalls i anècdotes de la seva vida.

Vàrem fer amistat, tot compartint una feina. I jo en conservo un gran record. Quan ens vàrem reunir uns amics en el meu setanta aniversari, el febrer del 2007, em va deixar escrits aquests mots: «En la nostàlgia de la nostra convivència a la UB durant vuit anys. Afectuosament.»

